

IV

Temat: Wojny z Turcją w I poł. XVII w. Lekcja 25

Przyczyny wojen z Turcją w pierwszej połowie XVII w.:

-napady Kozaków na ziemie tureckie – Kozacy często napadali na ziemie tureckie. Sułtan żądał by król polski powstrzymał swoich poddanych

-najazdy Tatarów na Rzeczypospolitą – Tatarzy, którzy byli lennikami Turcji również napadali na ziemie Rzeczypospolitej w poszukiwaniu łupów i niewolników. Powodowały one olbrzymie zniszczenia w południowych województwach RP

- wtrącanie się magnatów polskich w wewnętrzne sprawy księstw naddunajskich (Mołdawii i Wołoszczyzny), które były księstwami lennymi Turcji. Magnaci polscy wielokrotnie wyprawiali się z prywatnymi wojskami do tych księstw by obalić wiernych sułtanowi gospodarów (książąt) i osadzić na tronie sprzyjających Polsce gospodarów. Tylko w ciągu pierwszych 20 lat XVII w. podjęto 3 wyprawy na Mołdawię

- wspieranie buntujących się przeciwko Turcji władców Siedmiogrodu wyprawa oddziału Lisowczyków (dowodzonych przez pułkownika Lisowskiego) pod Wiedeń podczas wojny Turcji z Austrią została odczytana przez sułtana jako działania na szkodę interesów Turcji, co jeszcze bardziej pogorszyło stosunki z Turcją.

Wyprawa cecorska i wojna chocimska 1620 – 1621 r.

1620 - wyprawa hetmana wielkiego koronnego Stanisława Żółkiewskiego do Mołdawii. Wyprawa miała uprzeczyć uderzenie wojsk tureckich. Wojska polskie zostały doszczętnie rozbite w bitwie pod Cecorą. Sam Żółkiewski został zabity, a hetman polny koronny Stanisław Koniecpolski – wzięty do niewoli. Rzeczypospolita utraciła osłonę od południowego – wschodu

1621 - wyprawa sułtana tureckiego chana tatarskiego na ziemie RP. Wojna chocimska. Do konfrontacji doszło pod mołdawską twierdzą Chocim. Wojska polskie, dowodzone przez hetmana Jana Karola Chodkiewicza, zamknęły się w obozie warownym pod tą twierdzą. Hetman chciał powstrzymać wojska turecko – tatarskie przed najazdem na RP. Plan się powiódł mimo śmierci Chodkiewicza.

Zawarto pokój chocimski:

ustalono, że granicą polsko – turecką będzie rzeka Dniestr

Tatarzy mieli powstrzymać się od najazdów na ziemie polskie, a Kozacy od napadów na ziemie tatarsko – tureckie

potwierdzono nienaruszalność granic Mołdawii i Wołoszczyzny - magnaci polscy nie będą się wtrącać w wewnętrzne sprawy tych księstw

król polski (Zygmunt III) zobowiązał się co roku dawać „upominki” chanowi tatarskiemu, a w zamian Tatarzy mieli wspomagać wojska polskie w walce z jej wrogami (z wyjątkiem wojny z Turcją)

W realizacji tematu pomocna będzie analiza materiału audiowizualnego:

Wojny Rzeczypospolitej z Rosją i Turcją w I poł. XVII wieku -
<https://www.youtube.com/watch?v=2DCxfhQTk0I>

Zadanie domowe

Opisz przebieg wojny z Turcją w latach 1620-1621

Temat: Powstanie Chmielnickiego. Lekcja 26,27

Geneza

Powstanie kozackie Bohdana Chmielnickiego miało wiele przyczyn:

- społeczne – dążenie polskiej szlachty do podporządkowania Kozaków (jako chłopów pańszczyźnianych)
- polityczno-wojskowe – dążenie sejmu do zmniejszenia rejestru kozackiego (zaciągu określonej liczby Kozaków na żołd Rzeczypospolitej, dającego im wolność i źródło utrzymania)
- etniczne – niechęć ludności ruskiej do Polaków i Żydów
- religijne – niechęć prawosławnych Rusinów do katolików (szczególnie księży)
- osobiste – krzywdy Bohdana Chmielnickiego doznane od polskiego szlachcica Daniela Czaplińskiego

Bezpośrednią przyczyną było odwołanie wojny Rzeczypospolitej z Turcją, w której Kozacy mieli otrzymać podwyżkę żołdu i zwiększenie rejestru. Chmielnicki zebrał zbuntowanych Kozaków w Siczy (osadzie warownej na jednej z wysp na Dnieprze) i potajemnie zawarł sojusz z Tatarami.

Przebieg

1) Początkowe sukcesy Kozaków wspartych przez Tatarów Tuchaj-beja:

- klęski wojsk polskich (Żółte Wody, Korsuń, Piławce) – szok w Koronie
- radykalizacja nastrojów po stronie kozackiej (postulaty niepodległościowe, napływ rekrutów spośród „czerni” czyli ruskich chłopów, poparcie ruskiej cerkwi)

2. Polskaintrofensywa:

- udana obrona Zbaraża (Jeremi Wiśniowiecki, odsiecz Jana Kazimierza)
- 1649 ugoda zborowska (Chmielnicki hetmanem zaporoskim, kilkakrotne zwiększenie rejestru, wydzielenie 3 województw pod władzę szlachty prawosławnej; metropolita kijowski otrzymał członkostwo senatu, ale biskupi katoliccy uniemożliwili mu wstęp)
- zwycięstwo polskie pod Beresteczkiem
- 1651 ugoda w Białej Cerkwi (zmniejszenie rejestru i terytorium kozackiego); nieratyfikowana z powodu zerwania sejmu Władysława Sicińskiego – pierwszego zastosowania zasady liberum veto)

3. Działania dyplomatyczne Chmielnickiego:

- wymuszone poparcie przez Mołdawię (ostatecznie Kozacy pokonani przy pomocy Siedmiogrodu i Wołoszczyzny)
- 1654 unia kozacko-rosyjska w Perejasławiu (oddanie Ukrainy Rosji w zamian za wolność osobistą dla Kozaków i pomoc zbrojną w walce z Rzeczpospolitą) – włączenie Rosji do konfliktu ukraińskiego

Skutki

- wojna polsko-rosyjska zakończona podziałem Ukrainy wzdłuż Dniepru (1667 rozejm w Andruszowie potwierdzony 1686 “pokojem wiecznym Grzymułtowskiego”)
- nieudana koncepcja “rzeczypospolitej trojga narodów” (1658 ugoda hadziacka – Księstwo Ruskie jako trzecia część państwa; nie doszła do skutku wobec sprzeciwu radykałów po obu stronach)
- wzrost nietolerancji religijnej (pogromy Żydów, ograniczanie praw ludności prawosławnej, męczeństwo katolickiego misjonarza Andrzeja Boboli)
- spustoszenie Ukrainy (30-letni okres tzw. Ruiny – anarchia i wojny domowe)
- ostateczne podporządkowanie Kozaków Rosji

Potwierdzenie wpływów rosyjskiej Cerkwi prawosławnej wśród prawosławnej ludności Rzeczypospolitej stało się w kolejnym stuleciu pretekstem do ingerencji państwa rosyjskiego w sprawę Rzeczypospolitej, a więc w konsekwencji do rozbiorów.

W realizacji tematu pomocna będzie analiza materiału audiowizualnego:

<https://www.youtube.com/watch?v=LOLugxqWlkw>

Zadanie domowe

Wymień przyczyny wybuchu Powstania Chmielnickiego